

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. V. Quandonam christus instituit Eucharistiæ Sacramentum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

Actio ad Eucharistiam, Ad probationem Antecedentis dicendum est, posse quidem hominem qui recipit Extremam Unionem, habere voluntatem explicitam, quā proponat se amplius non communicaturum; velle tamen non posse, quod Extrema Unio non ordinetur ad Eucharistiam tanquam ad finem, cum omnia sacramenta nova legis, ex sua natura & institutione id habeant unde propolium illud iterum non communicandi, tollit quidem seu impedit votum explicitum & formale Eucharistiae, non tamen votum ejus implicitum & virtuale, cum illud in receptione cujuslibet sacramenti imbibatur, ut ex supra dictis patet.

Respondeo secundò, dato Antecedente, negando Consequentiam; nam ut §. precedenti coroll. ostensum est, votum implicitum Eucharistiae in Baptismo (idem cum proportionem dicendum de Penitentia) speciali quadam ratione imbibitur, quā non includitur in aliis sacramentis; quia nimirum inchoatio vitae spiritualis, quā fit in Baptismo, specialiter ordinatur ad perfectionem & consummationem ejusdem vitae spiritualis, quā fit in Eucharistia, juxta illud quod ex Dionysio supra retulimus: *Non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinisimam Eucharistiam.*

Obijciens tertio: Si votum Eucharistiae esset necessarium ad consequendam primam gratiam, sequeretur quod ille qui suscipit aliquod sacramentum, aut facit actum charitatis, teneretur habere expressum desiderium communicandi, & recipiendi Eucharistiam, quamprimum possit: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam Majoris: Tum quia votum Eucharistiae quod dicimus esse medium necessarium ad salutem, non est explicitum & formale, sed duntaxat implicitum & virtuale: Tum etiam, quia desiderium communicandi solum est votum & desiderium Eucharistiae, ut particulare sacramentum est, & respectu particularis effectus ejus: votum autem Eucharistiae quod dicimus esse de necessitate salutis, fertur ad Eucharistiam ut est causa universalis aliorum sacramentorum, & quatenus habet incorporare nos Christo, illique nos perficere unire, qui est finis omnium sacramentorum, D

ut antea declaravimus.

ARTICULUS V.

Quandòam Christus instituit Eucharistiae sacramentum:

§. I.

Praemittitur quod apud omnes est certum, & referuntur sententia.

Christissimum est secundum fidem; sacramentum Eucharistiae fuisse institutum à Christo in nocte cenae ultimae, factae cum Discipulis, pridie quam pateretur: Idem aperte testantur Evangelistae, praesertim Matthaeus cap. 26. his verbis: *Cenavit autem eis, accepit Iesus panem, benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite. Hoc est corpus meum.* Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: *Bibite ex hoc omnes, hic est enim san-*

guis meus &c. Id etiam habetur in Concilio Viennensi, Clementinā unicā de reliquiis & veneratione Sanctorum, & in Tridentino sessione 13. cap. 1. ubi sic dicitur: *Ita majores nostri omnes, quotquot in vera Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento diservierunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima cena Redemptorem nostrum instituisse.* Et cap. 2. *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo divitias divinisimae suae amoris veluti in nos effudit.* Idem proficitur Ecclesia in Canone Missae, verbis illis: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem &c.*

Tres hujus rei congruentias assertit S. Thomas hic art. 5. Prima est, quia cum Christus vellet in propria specie discedere ab Apostolis, congruum fuit, ut seipsum relinqueret in specie aliena. Quam rationem insinuat Emilianus homil. 4. in Pascha, his verbis: *Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus fideribus, necesse erat ut die cenae sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coheretur fegiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium.* Secunda est, quia cum sine fide passionis Christi non possit esse salus, juxta illud Apostoli ad Romanos 3. *Quem posuit Deus propitiatorem per fidem, in sanguine ipsius,* oportuit ut omni tempore esset apud homines aliquod repraesentativum passionis Christi, subinde quod Christus pridie quam pateretur, suae passionis mox futurae, memoriale nobis exhiberet in sacramento Eucharistiae. Tertia, quia ea quae ultimò dicuntur & fiunt, maxime amicis recedentibus, magis memoris commendantur, eo quod magis tunc inflammatur affectus ad amicos, & ea ad quae magis afficimur, profundius animo imprimuntur, proindeque ut sacramentum corporis & sanguinis Christi, vehementius commendaretur Apostolis, congruum fuit ut Christus in ultimo suo discessu ab eis, ipsum institueret. Addi potest quod testamentum fieri solent ante mortem testatoris: unde cum Christus in Eucharistia, suum corpus & sanguinem Discipulis, & aliis fidelibus, quasi testamento legaverit, ut dicitur Lucæ 22. convenientissimum fuit, ut pridie quam moreretur, mirabile hoc sacramentum institueret.

In hoc, ut dixi, conveniunt omnes fideles, sive Latini, sive Graeci, sed magna & celebris est inter illos controversia, de die quā Christus ultimam cenam cum Apostolis fecit. Graeci enim, ut suum ritum & sententiam de consecratione Eucharistiae in pane fermentato tueantur, asserunt Christum, cenam illam celebrasse non die aut lunā 14. primi mensis, nam tunc non licebat Judaeis comedere fermentatum, ut patet Exodi 12. sed die aut lunā 13. quo tempore Judaei, non azymis, sed fermentatis panibus utebantur.

Sunt etiam quidam ex Latinis, ut Stella in Lucam, Oleaster, Luyfius, & alii, qui eandem sequuntur sententiam, diverso tamen ducti fundamento: Ideo enim volunt Christum manducasse Agnum lunā 13. quia (inquunt) ita lex statuebat: quod enim dicitur Exodi 12. Agnum immolandum esse lunā 14. ad vespertam, existimant debere intelligi de prima vespere, quae est finis lunae seu diei 13. Graeci verò, licet admittant Agnum debuisse manducari juxta legem, lunā 14. in secunda vespere, addunt tamen Christum anticipasse unā die, & manducasse illum lunā 13. quod colligunt ex eo quod Ioan. 18. dicitur quod Sacerdotes non introierunt in Praetorium (eā scilicet die quā Christus crucifixus est) ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha; Ex hoc

hoc enim videtur sequi, Christum qui in die precedenti comederat Agnum, anticipasse diem statutum in lege. Ut hæc melius percipiantur, & vera stabiliatur sententia, duo breviter hic præmittenda sunt, quæ Scripturæ Interpretes fuscè expendunt.

99. In primis sciendum est, Judæos menses computare solitos fuisse, secundum lunas, ita ut primum diem mensis cuiuslibet, à prima luna seu Neomenia notarent, anni verò initium lumerent à prima luna post veris æquinocetium; ita ut ab ea inciperet primus mensis dictus Hebraicè *Abib*, Caldaicè *Nisan*, Martio nostro correspondens, de quo dicitur Exodi 12. *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*, quia nimirum tali mente Deus à Pharaonis tyrannide eos eduxerat. Dierum verò tres differentias agnoscebant, scilicet legalium, naturalium, & artificialium. Dies legales accipiebantur à vespere unius diei, ad vespeream subsequenteris, juxta illud Levitici 23. *A vespere usque ad vespeream, celebrabitis sabbata vestra*. Ubi per sabbata intelligenda sunt quælibet festa maxime solemniora; nam eodem loco festum expiationis celeberrimum, vocatur *sabbatum requiescentis*. Vnde D. Thomas in 4. dist. 11. quæst. 2. art. 2. quæstion. 3. ad 3. sic ait: *Quamvis ante Christi resurrectionem, à mane in mane computaretur: tamen hoc erat speciale in solemnitatibus legis, quod computabatur dies à vespere ad vespeream*; eo modo quo in Ecclesia modò festa incipiunt, quoad officium, à prima vespere, usque ad secundam. Dies naturales accipiebantur apud Hebræos, sicut apud nos, à media nocte, in medium noctis sequentis vel ut aliquibus placet, & insinuat D. Thomas loco citato, ab ortu Solis, in ortum subsequentem. Dies verò artificiales condistinguebantur etiam sicut modò contra noctem, ita ut comprehenderent tantum illud spatium, in quo lux Solis apparebat.

100. Sciendum est præterea, inter festa Judæorum, duo maxime apud eos solemniora fuisse, nempe festum Paschæ, sive transitus, & festum Azymorum: ex quibus primum erat institutum in memoriam beneficii, quo Angelus vastator, transiens per Ægyptum, primogenitosque Ægypti interimens, Hebræos salvos & intactos reliquerat: secundum verò in recordationem alterius beneficii, priori succedentis, quo eadem nocte post interemptos primogenitos Ægyptiorum, Hebræi ex Ægypto festinanter egressi sunt, Ægyptiis urgentibus, ita ut cum non possent fermentare panes, præproperè azymos coxerint, ut Exodi 12. narratur. Inter has autem duas festivitates, hæc est notanda differentia, quod Pascha unà tantum die, eaque integrâ, scilicet 14. luna primi mensis, sub vespere celebrabatur, ut patet Exodi 12. Levitici 13. Deuteronomio 16. subindeque ejus solemnitas non incipiebat in vigilia præcedenti, sive in vespere lunæ 13. nec cum vigilia sabbati quietis concurrebat: At verò celebritas Azymorum complectebatur septem dies legales completos, quorum primus & septimus festivi erant, & solemnissimi, propter quod solemnitas primæ diei azymorum, quæ erat luna 15. incipiebat à vespere lunæ 14. & sic Pascha sive Pascha conjungebatur cum festo Azymorum; ita ut à cœna paschalis agni, comedendi cum azymis, usque ad vigesimum primum diem ejusdem mensis inclusivè, panis fermentatus intra domos Judæorum non extaret. Ita apertè ex Scriptura colligitur, nam Exodi 12. sic habetur: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Decima die men-*

A. *sis, tollat unusquisque agnum per familiam & domum suam, & servabit eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque eum universa multitudo Israel, ad vespeream; & edent carnes nocte illa, & azymos panes, & comeditis sicut manna: habetis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solemnem Domino: septem diebus azymis comedetis, in die primo non erit fermentatum in domibus vestris; dies prima erit sancta, & solummodo dies septima, eadem festivitate venerabitis. Hijs diebus*

Græci, ut diximus, ut sciam ritum & doctrinam de confectione Eucharistiæ in pane fermentato, asserunt Christum Dominum carnem agni Paschalis, in qua hoc sacramentum instituit, non celebrasse prima die azymorum, sive luna 15. sed ipsam prævenisse, ita ut suam Pascha celebraret luna 14. Martii, mortuus verò fuerit luna 14. in qua Judæi post vespeream suam Pascha immolabant, & incipiebant uti azymis. Latine contra ut ritum suum de confectione in azymo decedant, affirmant Christum cœnam agni Paschalis, qua instituit sacramentum Eucharistiæ celebrasse die seu luna 14. mensis primi, ad vespeream, in qua incipiebat solemnitas primæ diei azymorum, indeque Christum in azymo, non verò in fermentato consecrasset.

S. II.

Vera sententia duplici consensione statuitur.

Dico primò, Christum cœnam agni Paschalis, die seu luna 14. mensis primi, ad vespeream celebrasse, subindeque eadem die sacramentum Eucharistiæ instituisse. Ita communiter Patres & Doctores Latini, imò & D. Chrysostomus, summatim Græcos autoritatis, homil. 85. in Mattheum.

Probatum primò conclusio evidentibus scripturæ sacre testimoniis, nam Matth. 26. dicitur: *Prima autem die azymorum, accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Et postea dicitur Christum vespere facto cum discipulis cubuisse, & cœnasse; quod idem asseritur Marc. 14. & Lucæ 22. Sed prima dies azymorum, non est decima tertia mensis primi, quia tota die 13. comedebatur panis fermentatus, sed decima quarta, in cuius vespere incipiebant comedere azymos, & non habebat comedere fermentatum, aut illud in domibus habere, ut patet Exodi 12. verbis supra relatis. Ergo Christus non celebravit die decima tertia, sed decima quarta primi mensis, cœnam in qua consecravit Pascha, id est Agnum paschalem, & sacramentum Eucharistiæ instituit.*

Nec rectè Euthimius primum diem azymorum explicat, ipsum pridie azymorum: Tum quia addit diem festum azymorum: Et autem dies festus, solus primus & septimus dies azymorum, ut concluditur verbis Exodi supra adductis. Tum etiam, quia incredibile non est, Christum qui in omnibus legibus divinæ legis observantissimus, & qui ut ipse dicebat Matthæi 5. *non venit legem solvere, sed implere*, prævaricatum fuisse legem, anticipando diem pro hac celebritate institutum. Et certe, si hoc fecisset, justè potuissent Iudei hoc illi obprobere, nec tantum laborassent in querendis talibus.

Ad hoc respondet iterum Euthymius, fuisse licitum prævenire Pascha, quamvis non liceret ultra diem constitutum à lege differre.

Sed contra primò, quia inde maxima confusio in hujus festi celebratione accidisset, si fuisset cuiuslibet celebrare suam Pascha, quacunque die lunam decimam quartam antecedente.

Contra secundò: Hoc fingit Euthymius, nam Scriptura nullibi, ne apparenter quidem, id insinuat, sed potius contrarium docet aperte; Numeri, enim cap. 9. lex permittit quidem in favorem immundorum, ac peregrinorum, ut propter immundiciam, vel peregrinationem longinquam, extra terram Chanaan, Pascha suum in secundum mentem differant: imperat tamen ut illud celebrent ipsa luna decima quartà, sub vespere.

Probat secundò conclusio, & magis adhuc impugnatur Græcorum sententia. Non est assignabilis causa sufficiens, ob quam Christus legaliter cœnaverit, pridie quam lex juberet: Quare enim, quoniam fuerit causa illa?

Respondent Græci, quia sciebat se in crastino morte præventum, non posse agnum comedere. Verum hæc causa nulla est, Christus enim non debebat servare legem, nisi quandiu viveret, subindeque non erat cui illud mandatum, quod mortem erat subsequiturum, antea impletur: sed satis erat ut ad complendam veritatem figuræ Agni typici, immolaretur in cruce.

Dico secundò, per vespeream diei seu lune decimæ quartæ, in qua lex præcipiebat immolari Agnum Paschalem, non debet intelligi ea quæ præcedebat diem seu lunam decimam quartam, sed quæ sequebatur, & quæ erat secunda vespere diei decimæ quartæ, & prima diei decimæ quintæ; proinde Christum eâ vespere Pascha cum Discipulis celebrasse, & sacramentum Eucharistiæ instituisse. Ita communiter docent Theologi, & Scripturæ Interpretes, contra Stellam, Oleastrum, & Laynum, supra relatos.

Probat breviter: Lex ferebat manducandum esse Agnum, eâ vespere quâ incipiebat prohibitio uti fermentati; nam eius agni, & prohibitio fermentati, seu dies azymi, simul incipiebant: Sed hæc prohibitio non incipiebat in prima vespere lune decimæ quartæ, sed potius in secunda. Ergo &c. Major pater ex supra dictis, Minor probatur. Prohibitio fermentati non incipiebat nisi primâ die azymorum; Sed prima dies azymorum, erat tantum luna decima quinta, & inchoabat in secundis vespere lune decimæ quartæ: Ergo prohibitio fermentati non inchoabat in prima vespere lune decimæ quartæ, sed in secunda. Major constat, quia usus fermentati non erat prohibitus, nisi in diebus azymorum: Ergo antequam primam diem azymorum, non incipiebat prohibitio fermentati. Minor verò ex eo suadetur, quod si prima dies azymorum fuisset luna decima quarta, & incepisset luna decima tertiâ in fine, cum aliunde ultima dies azymorum esset luna vigesima prima, jam fuissent octo dies integri azymorum, cum tamen Scriptura Exodi 12. expresse asserat esse tantum septem.

Respondent Adversarii, luna decima tertia in fine, non fuisse prohibitum fermentatum, nisi quantum ad cœnam legalem, in qua comedebatur agnus, non verò in aliis cœnis, & quantum ad alios cibos; & primam diem azymorum simpliciter, non fuisse lunam decimam quartam, sed decimam quintam; & in hoc sensu verum

Tem. V.

esse, quod essent tantum septem dies azymorum. Addunt tamen, posse admitti octo dies azymorum secundum quid, quia luna decima quarta potest dici prima dies azymorum secundum quid, ex eo quod quantum ad cœnam legalem, non licebat uti fermentato in prima eius vespere.

Verum si hæc responsio & doctrina vera esset, nullum haberemus fundamentum ad colligendum contra Græcos, Christum consecrasse in azymo: Sed hoc est contra omnes Doctores Latinos, etiam illos contra quos disputamus: Ergo &c. Sequela Majoris probatur; Latini nullum aliud habent fundamentum ad id colligendum, nisi quia non licebat uti fermentato, eo tempore quo Christus consecravit: Sed juxta solutionem datam, hoc fundamentum esset nullum: Ergo &c. Minor probatur, quia juxta illam luna decima quarta, ante secundam vespeream, non erat prohibitum fermentatum, nisi quantum ad cœnam legalem, quæ juxta Adversarios, perficiebatur in prima vespere lune decimæ quartæ: Sed Christus non instituit Eucharistiam in cœna legali, sed in communi & usuali, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. dicens quod Christus *vetere Pascha completo, novum instituit*, & Augustinus Epist. 108. ubi ait Christus prius comedit se Agnum Paschalem, & deinde Eucharistiam instituisse. Id etiam inquit S. Thomas in hymno quod edidit, verbis istis: *Post Agnum typicum, explevis epulis, corpus Dominicum dedit Discipulis*: Ergo si consecravit luna decima tertia in fine, potuit uti fermentato in institutione Eucharistiæ.

§. III.

Præcipua Græcorum fundamenta solvuntur.

Præcipua Græcorum fundamenta sumuntur ex variis Scripturæ locis, quibus insinuari videtur, Christum Pascha celebrasse cum Discipulis suis, antequam Judæi illud celebrarent, subindeque prævenisse diem à lege statutam, quæ erat decima quarta primi mensis.

In primis enim Ioan. 13. omnia illa quæ Christus gessit in cœna, facta dicuntur *ante diem festum Pascha*.

Secundò, Idem Evangelista cap. 18. ait quod in die passionis Domini, Judæi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, id est Agnum Paschalem: Ergo illa die à Judæis manducabatur, subindeque Christus Pascha celebravit, pridie quam à Judæis celebraretur.

Tertiò, Capite 19. Christus dicitur mortuus in Parasceve Paschæ: Sed parasceve est totum tempus præcedens, in quo ea quæ ad Paschæ celebrationem necessaria erant parabantur: Ergo Christus mortuus est, antequam Judæi Pascha celebrassent, subindeque in celebratione Paschæ, & manducatione Agni Paschalis, diem à lege statutam anticipavit, & per consequens non die seu luna decima quarta, sed decima tertia, illud celebravit.

Denique, Christus non est passus die primâ Azymorum, quæ erat decima quinta mensis primi: Ergo decima quartâ, & per consequens die decima tertiâ, Pascha celebravit, & sacramentum Eucharistiæ instituit. Utraque consequentia patet, Antecedens probatur. Tum quia, cum in die solemni Azymorum nefas esset Judæis litigare, accusare, & jus dicere, Christum eâ die non puerunt ad mortem. Tum etiam, quia in die festo

Ec

nihil

nihil Judæis licebat facere, exceptis iis quæ ad vespendum pertinebant, ut dicitur Exodi 12. & tamen ea die quæ Christus mortuus est, mulieres paraverunt aromata & unguenta, ut dicitur Lucæ 23. Addi potest, quod dies sabbati quæ secuta est immediatè mortem Christi, Joan. 19. appellatur *Dies magnus sabbati*: quo nomine non designatus fuisset, nisi extitisset dies primus Azymorum, quia non habuisset specialem aliquam magnitudinem & solemnitatem supra alia sabbata: Ergo Christus non est passus die primâ Azymorum.

111. Propter hæc argumenta, Burgenfis, Lyranus, Catharinus, & alii dixerunt, Christum manducasse quidem agnum Paschalem lunâ decimâ quartâ in secundis vespers, sed Judæos illo anno, ex speciali dispensatione, distulisse hanc comestionem in lunam decimam quintam, quæ erat sabbatum, seu prior vespéra sabbati; quia enim populo molestum erat, duo festa immediata colere, cum nulum opus servile licitum esset diebus festis facere, etiam pro cibis parandis; & aliunde luna decima quarta illo anno incidente in feriam quintam, prima dies Azymorum incideret in feriam sextam, qua Christus passus est, consequenter potuerunt ex dispensatione differre esum Agni in lunam decimam quintam, ut sic primus dies festus Azymorum celebraretur ipso sabbato.

112. Sed contra primò: Marci 14. dicitur, Christum comedis agnum die primâ Azymorum, quando Judæi Pascha immolabant: Ergo Christus & Judæi eodem die immolant Agnum. Item Lucæ 22. dicitur: Venit prima dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, scilicet secundum legem, in quam subinde non cadebat dispensatio; aliàs si in illo anno fuisset dispensatio, non fuisset necesse illa die occidi Pascha, quia potuisset differri.

113. Secundò impugnat hæc responsio, destruendo fundamentum cuiuslibet Authores nituntur, & ostendendo ipsos in idem incommodum incidere quod vitare volunt: si enim illo anno prima dies Azymorum fuisset celebrata in sabbato; septima dies, quæ erat etiam festiva, & eadem festivitate qua prima venerabilis, ut dicitur Exodi 12, incidisset in feriam sextam sequentem, quæ immediate præcedebat sabbatum; sic duo festa sibi & immediatè successissent, etiam juxta Adversariorum sententiam.

114. Aliter ergo argumentis propositis responderetur. Ad primum enim dicendum, quæ à Christo gesta sunt in nocte cænæ, dici ab Evangelista facta ante diem festum Paschæ, sumpta die pro die artificiali, prout distinguitur à nocte; non pro naturali, ut complectitur noctem: unde non dixit ante festum, sed ante diem festum. Quæ explicatio est Catechismi Romani cap. de Eucharistia, & D. Thomæ in 4. dist. 11. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula 3. ad 1.

Ad secundum cum eodem S. Doctore ibidem in resp. ad 3. responderetur, quod quando Evangelista ait, quod Judæi, die qua Christus crucifixus est, non introierunt in Prætorium, ut non cotaminarentur, sed ut manducarent Pascha: per ly Pascha non intellexit esum Agni Paschalis, sed esum panum Azymorum, qui per septem dies comedeantur, aut victimarum, quæ per dies Paschales offerrebantur, & quæ Paschata dicebantur, illæ enim non nisi à mundis comedi debant.

Ad tertium dicendum per parasceve Paschæ non intelligi præparationem ad Pascha, sed parasceve quæ erat festum Paschæ, id est feria sexta

A intra festa paschalia illo anno occurrente, quæ enim quamlibet feriam sextam appellatur parasceve, quia in ea præparabant necessitates sabbati sequentem, in quo non licebat operari, nequidem cibos præparare, explicatio confirmatur ex illo Marci 14. Judæi ergo quoniam parasceverat, ut manerent in cruce corpora sabbati, quibus patet, parasceve fuisse, non ad sabbatum, sed ad sabbatum.

Ad quartam nego Antecedens, & ad primam ejus probationem dico, non esse certum ex scriptura, actus judiciales fuisse in hoc festo passibus: vel Judæos facili potuisse eximere pro bono communis pro tunc eam legem non neri.

B Ad secundam respondeo quod si prima Azymorum, licet festo, licitum erat comere cibos, ita & alia hujusmodi facere, quæ non licebat facere in sabbatis; unde mulieres fecerunt quæ erat prima dies Azymorum, parasceverat. Ad 4. opera misericordie non reputantur inter servilia, unde in die solei licebat aromata sepulcrum præparare, quia hoc erat operum recordia.

C Ad id quod additur, responderem idem S. Doctorem ibidem ad 5. quod quæcumque diebus Azymorum, sabbatum veniret, daretur magnus dies sabbati, propter geminam solemnitatem scilicet sabbati & paschæ, id est eorum paschaliū, inter quos septem dies Azymorum computabantur.

§. IV.

Solvuntur argumenta contra secundam conclusionem.

D Contra secundam conclusionem obijciunt primò Stella, Oleaster, & Laynus: Et vespéra Judæi celebrabant Pascha, quæ pertinebat lunam seu diem decimam quartam: Sed illam seu diem decimam quartam, non pertinebat secunda vespéra, sed prima tantum; quia Judæi sollemnitates inchoabant à vespéra die præcedentis, & terminabant in vespéra sequente, ita ante vesperam sequentem: Ergo Judæi celebrabant Pascha prima vespéra diei decimæ quartæ, subindeque die decima tertia primi mensis.

E Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cuius probationem, in primis dico, illam esse quod dies festivi apud Judæos terminantur ante secundam vesperam, nam ut supra ostendimus, incipiebant in prima vespéra, & terminabantur in secunda inclusivè: eo modo quo nunc in Ecclesia festa incipiunt quoad officium in prima vespere, & durant usque ad secundam inclusivè. Ad 2. quod, celebras Paschæ apud Judæos non erat festiva, nec alio modo colebatur, quàm immolatione & comestione Agni; sed prima ratione Azymorum, quæ proinde incipiebat in prima vespéra lunæ decimæ quintæ, in qua, uno cæu Azymis, & lactucis aggressibus, Agnus Paschalis comedeatur, ut dicitur Exodi 12.

Obijciunt secundò prædicti Authores: Eodem tempore immolabant Judæi Agnum, quæ pertinebat

immolant illum in egressu de Aegypto. Sed in egressu de Aegypto, immolant Agnum luna decima quarta ad primam vespem, hoc est in fine diei naturalis decimae tertiae. Ergo eadem die & vespere illum immolabant, cum Christus Pascha cum Discipulis celebravit. Major videtur certa, tum ex duodecimo capite Exodi, tum etiam quia illa immolatio agni fiebat in memoriam prioris immolationis, & liberationis primogenitorum Israel. Minor vero probatur. In illa nocte qua Iudaei egressi sunt de Aegypto, non potuerunt Agnum immolare, sed ad summum in nocte praecedenti: At qui egressi sunt de Aegypto nocte qua terminabat lunam decimam quartam, & inchoabat decimam quintam: Ergo nocte praecedente, ea scilicet qua terminabatur luna decima tertia, agnum immolant. Minor habetur Exodi 12. & Numeri 17. ubi dicitur quod Iudaei profecti sunt de Ramesse, mense primo, deinde a quinta die mensis primi. Major vero, in qua est tota difficultas, probatur primo, quia nocte illa qua Iudaei primo immolant Agnum, usque ad ortum diei, nullus poterat exire de domo, juxta illud Exodi 12. Nullus vestrum egrediatur osium domus suae usque mane. Secundo, quia post eum Agni, Iudaei petierunt plurima vasa aurea & argentea ab Aegyptiis, multamque suppellestem; quae omnia non potuerunt fieri eadem nocte. Tercio, quia Exodi 12. dicuntur exisse de Aegypto sexcenta fere millia peditum virorum, absque parvulis & foeminis: ad congregandum autem tantam multitudinem, quae in diversis Aegypti urbibus dispersa erat, necessarius fuit saltem dies integer, qui proinde interesse debuit inter eum agni, & exitum eorum. Demum Num 33. altera die à phase, seu Agni paschalis elu, Hebraei exiisse ex Aegypto dicuntur: Ergo non in eadem nocte.

Respondeo negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem; ad cuius primam probationem, nego Antecedens, quod scilicet ea nocte qua Hebraei primo immolant agnum, nullus exierit de domo: neque enim Moyses praecipit ipsis, ut de domibus non egredierentur absolute nocte illa, sed ut non egredierentur, quousque compellerentur ab Aegyptiis: nam sic rem gestam esse habetur Exodi 12. Iussit Angelus omnes filios Israel, sanguine agni immolati ad occasum Solis, sub finem lunae decimae quartae, utrumque possem, & superliminaria domorum linire, ut sic notam illam advertens, domum ita rubricatam praereteret, & omnes, solosque primogenitos Aegyptiorum interficeret, quod & fecit; jubente interitum Moysen, ut dum tanta perageretur strages, nullus Israelitarum de domo sua egredieretur. Surgens autem Pharaon nocte illa, cum & Aegyptus, invenerunt omnes primogenitos jacere exanimati: veriti autem, & ne ipsi pariter occiderentur, compulerunt statim Iudaeos egredi de Aegypto, sicque exierunt, durante adhuc nocte, ante ortum Solis.

Ad secundam respondeo Iudaeos jam jam egressuros, vasa illa argentea & aurea postulasse, & Aegyptios, praenimio desiderio quo optabant ut discederent, facile concessisse; unde propter nimiam festinationem qua cogeantur egredi, non potuerunt fermentare, quod argumento est, eadem nocte fuisse egressos.

Ad tertiam dicendum, duplicem distingui egressum filiorum Israel, alterum quando de terra Gessen, & singulis urbibus ac oppidis ejus, coacti sunt exire; & hoc contigit summo mane, ante ortum

A tum Solis diei decimae quintae, ut dictum est: alteram, quando jam in urbe aliqua congregati, omnes simul, ordinate progressi sunt; & hoc contingit vespere ad Solis occasum, in fine diei decimae quintae, quia urgebant semper Aegyptii; praemonuerat autem Moyses, in quem locum deberent congregari; & ad hoc necessarius saltem fuit unus dies, ut scilicet congregarentur.

Ad quartam respondeo, idem Hebraeos dici exiisse de Aegypto, altero die ab usu Agni, quia ad vespem lunae decimae quartae, Agnum comederant, & deinde sequenti mane egressi sunt de Aegypto.

ARTICULUS VI.

Nomina quibus hoc sacramentum insigniri solet, breviter recensentur, & ostenditur Agnum paschalem fuisse praecipuum eius figuram.

Agit S. Thomas art. 4. de nominibus quae huic sacramento tribui solent, & docet illa esse praecipue quinque: nam quatenus est commemorativum dominicae passionis, vocatur *Sacrificium*; ut est symbolum & causa Ecclesiae unitatis, *Communio*, vel *synaxis*; ut est praefigurativum fruitionis Dei, nobisque praebet viam seu auxilium perveniendi ad patriam, *Viatum*. Item hoc sacramentum Eucharistia dicitur, quod nomen à gratiarum actione dictum est; vel à bona gratia, ut voluntarii, & utrumque convenit huic sacramento, in quo mens impletur gratia, & praecipua gratiarum actio Deo redditur. Denique appellatur à Damasceno *Metalepsis*, id est assumptio, quia per illud Filii Deitatem assumimus, & fit veluti quaedam extensio Incarnationis erga singulos homines, ut docet Chrysostomus.

Plura sunt alia nomina, quibus SS. Patres hoc mirabile sacramentum insigniunt: Nam S. Ignatius Episc. ad Ephesios illud vocat *Gloriam Dei, & pacem Christi*, nec non *Pharmacum immortalitatis*. D. Augustinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 24. *Vitam* illud appellat, & dicit hanc appellationem fuisse usitaram in Africa. D. Dionysius lib. de Eccles. Hierarchia illud vocat *Sacramentum sacramentorum*, & *Sacrificium divinisimum*. Tertullianus lib. de pudicit. *Sacramentum benedictionis*. Ambrosius Episc. 31. *Caeli mysterium*. Origenes tract. 35. in Matth. *Verbum nutritorium animarum*. Athanasius, *Panem beatitudinis*. Isidorus Pelusiota, *Fontem immortalitatis*. Petrus Chyrológus, *Aeterna vitae cibarium*, Prosper Aquitanus, *Poculum aeternitatis*. Augustinus, *Sacramentum spei*. D. Thomas, *Pignus futurae gloriae*. D. Cyprianus, *Alimoniam immortalitatis, & vitae aeternae portionem*. S. Cyrillus, *Vivificam benedictionem*. Rupertus, *Holocaustum salutis*. Chrysostomus, *Orbis terrarum decus*. Eligius, *Letitiam totius Trinitatis*. Demum D. Bernardus serm. in cena Domini, mirabili hujus sacramenti dulcedine illectus, in ejus laudem exclamat: *Potesse assimare quale vel quantum sit hoc Sanctum sanctorum, sacramentum sacramentorum, Amor amorum, Dulcedo omnium dulcedinum!* Illi concinit Matthaeus Episcopus Wormatiensis, qui hujus Divinissimi Sacramenti laudes, praeclaris his Encomiis, eleganter & devote celebrat: *Redemptionis memoriale, pignus hereditatis*